مصاحبه

گفت‌وگو با حمید علیدادی سلیمانی، معاون حفاظت و بهره‌برداری شرکت آب منطقه‌ای کرمان

اقدامات طرح سازگاری با کم‌آبی

مصاحبه‌کننده: مریم حسنی سعدی

مسئولین شرکت‌های آب منطقه‌ای مدعی هستند که طرح سازگاری با کم‌آبی همچنان در دست اقدام است و طبق این برنامه کشاورزان باید خود را با شرایط سازگار کنند اما این سوال که وضعیت سایر بخش‌های مصرف‌کننده آب اعم از شرب، خدمات و صنعت چیست و بخش کشاورزی با چه تصمیماتی مواجه است؟ ما را بر آن داشت تا سراغ حمید علیدادی معاون حفاظت و بهره‌برداری شرکت آب منطقه‌ای کرمان برویم. در ادامه جزییات این گفت‌وگو را با هم می‌خوانیم.

آقای علیدادی! چه تعداد چاه و با چه میزان برداشت در هر کدام از دشت‌های استان مجوز دارند؟ چه تعداد مربوط به کشاورزی و چه تعداد شرب و صنعت و با چه میزان برداشت در حال فعالیت هستند؟ لطفا برای هر دشت جداگانه ذکر بفرمایید؟

ما در استان کرمان ۶۷ محدوده مطالعاتی یا دشت داریم که شرکت آب منطقه‌ای کرمان متولی ۴۱ محدوده مطالعاتی است. از این ۴۱ محدوده مطالعاتی ۲۵ محدوده مطالعاتی ممنوعه، ۱۲ محدوده ممنوعهٔ بحرانی و ۴ محدوده فاقد پتانسیل می‌باشد. در دشت‌های استان کرمان درحال‌حاضر ۲۴ هزار و ۵۰ حلقه چاه وجوددارد که از این تعداد ۲۱ هزار و ۲۳۸ حلقه چاه مربوط به بخش کشاورزی، هزار و ۴۹۸ حلقه مربوط به بخش صنعت و هزار و ۳۱۴ حلقه مربوط به بخش شرب و بهداشت است.

گفته می‌شود که برنامه سازگاری با کم‌آبی به‌دنبال کاهش مصرف آب است. در خصوص اقداماتی که شرکت آب منطقه‌ای استان کرمان در این زمینه تا به امروز انجام داده‌است توضیح می‌دهید؟

برنامه سازگاری با کم‌آبی یک برنامه فرادستگاهی است که با حضور دستگاه‌های مختلف از جمله وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور، وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه، سازمان هواشناسی تدوین و در سطح ملی به تصویب رسیده‌است. در این برنامه که اولین برنامه فرابخشی مدیریت مصرف آب در تاریخ کشور است، وظایف هر دستگاه به تفکیک مشخص شده و جزییات این برنامه در سایت کارگروه ملی سازگاری با کم‌آبی وجوددارد. در این برنامه شرکت آب منطقه‌ای وظیفه پر و مسلوب‌المنفعه نمودن چاه‌های غیرمجاز را برعهده‌دارد که از ابتدای برنامه در سال ۱۳۹۹ تا پایان نیمه اول سال ۱۴۰۱ تعداد ۲ هزار و ۱۵۵ حلقه چاه غیرمجاز بسته شده‌است. ضمناً در کنار وظایف جهاد کشاورزی این شرکت بایستی نسبت به نصب کنتور و اصلاح و تعدیل پروانه بهره‌برداری چاه‌های کشاورزی اقدام نماید که از سال ۱۳۹۹ تا پایان نیمه اول سال ۱۴۰۱ برای ۶ هزار و ۷۳۹ حلقه چاه اصلاح و تعدیل انجام شده و هزار و ۷۳۱ دستگاه کنتور نیز نصب گردیده‌است. لازم به ذکر است اصلاح و تعدیل پروانه‌ها و نصب کنتور مطابق برنامه عملیاتی ارسالی از وزارت نیرو در حال اقدام می‌باشد.

وزارت نیرو در راستای تعادل‌بخشی، برای کاهش مصرف آب در بخش کشاورزی و حفظ آبخوان‌ها دو اقدام را پیش‌بینی کرده‌بود؛ یک- جایگزینی پساب با آب کشاورزی و دو- خرید چاه‌های کشاورزی کم‌بازده . دراین باره در استان کرمان چه اقداماتی صورت گرفته‌است؟

بایستی در نظر داشت که استفاده از پساب منجر به کاهش مصرف آب کشاورزی نمی‌شود، بلکه به‌عنوان بازتخصیص آب از آن یاد می‌شود. برای کاهش مصرف آب کشاورزی بایستی اقدام به اجرای سیستم‌های نوین آبیاری، اصلاح الگوی کشت و توسعه کشت گلخانه‌ای به‌جای کشت روباز اقدام نمود. درحال‌حاضر، بر اساس سیاست‌های وزارت نیرو در دولت سیزدهم، تأمین آب صنعت به‌منظور ایجاد اشتغال و ارزش افزوده آب از محل پساب پیش‌بینی شده‌است و شرکت‌های خصوصی می‌توانند نسبت به سرمایه‌گذاری برای ایجاد شبکه و تصفیه خانه فاضلاب و استفاده از پساب اقدام نمایند و درحال‌حاضر متولی آن شرکت آب و فاضلاب استان کرمان می‌باشد. در خصوص خرید چاه‌های کشاورزی کم‌بازده تنها درصورتی که اعتبار و برنامه‌ای از سوی دستگاه‌های ملی برای این موضوع مشخص شود، این شرکت نیز اقدام خواهد کرد. درحال‌حاضر، بر اساس قوانین فعلی، مثل قانون حفظ کاربری اراضی کشاورزی، موانعی برای تغییر نوع مصرف یا تغییر کاربری چاه‌های کم‌بازده وجوددارد و این موضوع یکی از مطالبات استاندار محترم از دستگاه‌های ملی نیز می‌باشد. ولی برای اقدام در این خصوص باید قوانین و دستورالعمل‌های مربوطه نیز اصلاح گردد.

به اذعان کارشناسان و مسئولان همه دشت‌های استان ممنوعه و بحرانی هستند و در واقع توان برداشت‌های جدید

حمید علیدادی

برنامه سازگاری با کم‌آبی یک برنامه فرادستگاهی است که با حضور دستگاه‌های مختلف از جمله وزارت جهاد کشاورزی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت کشور، وزارت نیرو، سازمان برنامه و بودجه، سازمان هواشناسی تدوین و در سطح ملی به تصویب رسیده‌است.

را ندارند. لطفاً در خصوص تامین آب مصارف جدید برای بخش‌های صنعتی، خدمات، فضای سبز و شرب استان توضیح بفرمایید که چگونه برای این مصارف آب تأمین می‌شود؟ به‌عنوان‌مثال، الان قرار است کارخانه تولید لاستیک‌های فوق سنگین در حوضه ممنوعه بحرانی کویر درانجیر احداث شود، تأمین آب این کارخانه به چه صورت است؟

در موضوع مدیریت بخش آب بایستی به ابعاد مختلف یک موضوع توجه کرد. از این موارد می‌توان به ایجاد اشتغال، توسعه و ارزش افزوده اشاره‌کرد. همان‌طور که بحث امنیت غذایی مهم است، ایجاد اشتغال و توسعه صنعتی استان نیز مهم است. تأمین آب برای مصارف جدید بخش‌های صنعتی در استان بر اساس نگاه جدید وزارت نیرو در دولت سیزدهم از منابع آب غیرمتعارف مثل استفاده از آب دریا و پساب شهرها و روستاها است. همچنین، صنایع می‌توانند با استفاده از ظرفیت‌های مواد ۲۷ و ۲۸ قانون توزیع عادلانه آب نیز اقدام به تأمین آب نمایند و تاکنون نیز تأمین آب مصارف جدید با رعایت دستورالعمل‌ها و بخشنامه‌های وزارت نیرو بوده‌است. در خصوص کارخانه تولید لاستیک‌های فوق سنگین، این کارخانه برای بهره‌برداری می‌تواند از خط انتقال آب خلیج فارس یا پساب اقدام به تأمین آب مورد نیاز خود نمایند. درحال‌حاضر، صرفاً به‌منظور راه‌اندازی اولیه و مصارف شرب و بهداشت تنها ۲۵ مترمکعب آب در شبانه‌روز به این کارخانه تخصیص یافته‌است. ولی برای دوران بهره‌برداری این کارخانه بایستی با استفاده از ظرفیت‌های قانونی موجود اقدام نماید و در این خصوص تعهدات لازم نیز اخذ شده‌است.

در قوانین بودجه از سال ۱۳۹۹ هزینه‌ای از کشاورزان به استناد بند (ب) ماده ۳۳ قانون توزیع عادلانه آب، به ازای برداشت هر مترمکعب آب مصوب شد. دو سال گذشته از کشاورزان این هزینه اخذ شده‌است. قرار بود درآمد حاصل از آن در همان منطقه صرف شود. در این خصوص و برنامه‌های اجرا شده در هر منطقه توضیح می‌دهید؟

بر اساس قوانین بودجه سنواتی، هزینه بسیار ناچیزی از کشاورزان با عنوان حق‌النظاره دریافت می‌گردد. در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ از مصرف‌کنندگان آب کشاورزی برای چاه‌های مجاز فاقد شمارشگر (کنتور) هوشمند بر اساس یک و دو دهم (۱/۲) برابر ظرفیت پروانه بهره‌برداری آنها و برای چاه‌های مجاز دارای شمارشگر (کنتور) هوشمند براساس برداشت مجاز از آنها، به ازای هر مترمکعب برداشت آب از آبخوان‌ها، حداکثر معادل سیصد (۳۰۰) ریال متناسب با کشت غالب منطقه و میزان درآمد کشاورزان مطابق دستورالعمل مشترک وزرای نیرو و جهاد کشاورزی، دریافت و به خزانه‌داری کل کشور واریز می‌گردد. معادل مبلغ واریزی پس از مبادله موافقتنامه به کشاورزان خسارت دیده از خشکسالی از طریق صندوق بیمه محصولات کشاورزی، خسارت نکشت به کشاورزان همان منطقه، برنامه‌های تعادل بخشی، آبخیزداری و اجرای طرح‌های افزایش بهره‌وری آب پرداخت می‌گردد. تمامی درآمدها و هزینه‌کردهای این شرکت مشخص است و قسمتی از این مبلغ صرف برنامه‌های تعادل بخشی از جمله گروه‌های گشت و بازرسی می‌شود که در تمام مناطق استان مشغول به فعالیت می‌باشند.

درحال‌حاضر، بسیاری از کشاورزان ملزم به خریداری کنتورهای معرفی شده از سوی شرکت‌های آب منطقه‌ای با هزینه‌ای بالغ بر ۳۰ میلیون تومان شده‌اند. در گذشته مشاهده شد که بسیاری از کنتورها کارایی لازم را ندارند. چه تمهیدات و ضمانت‌هایی برای کارایی این کنتورها پیش‌بینی‌شده که بهره‌بردران مجبور به پرداخت هزینه‌های مجدد نشوند؟

درحال‌حاضر، نوع و مشخصات کنتورها بر اساس تأیید شرکت مدیریت منابع آب ایران می‌باشد و این شرکت با اخذ تفاهم نامه‌ای با دانشگاه علم و صنعت از مطلوب بودن کارایی کنتورها اطمینان حاصل می‌نمایند و به شرکت‌های آب منطقه‌ای ابلاغ می‌نمایند.

لطفاً در خصوص نحوه محاسبه جریمه اضافه برداشت هر مترمکعب آب از چاه‌های مجاز کشاورزی استان توضیح می‌دهید؟ چاه‌های صنعتی چه میزان آب بها و جریمه اضافه برداشت دارند؟

جریمه آب بها برای اضافه برداشت چاه‌های مجاز یا برداشت از چاه‌های غیرمجاز تا زمان انسداد این چاه‌ها در بند ه تبصره ۸ قانون بودجه سال ۱۴۰۱ مشخص شده‌است و طبق دستورالعمل اخذ جریمه وزارت نیرو اجرایی می‌شود. برای چاه‌های صنعتی نیز تعرفه خدمات آب تحویلی و برداشتی از منابع آب سطحی و زیرزمینی در هر سال طبق دستورالعمل‌های وزارت نیرو مشخص شده و میزان مبلغ دریافتی در این خصوص در هر سال در گزارش حسابرسی سالیانه شرکت ارائه می‌گردد.

مدتی است که شرکت‌های آب منطقه‌ای اقدام به کاهش میزان برداشت چاه‌های کشاورزی کرده‌اند. دلایل این اقدام و مستندات قانونی آن چیست و مسئولیت تبعات این اقدام با کدام نهاد دولتی است؟

اصلاح و تعدیل چاه‌های کشاورزی یکی از وظایف این شرکت مطابق ماده ۲۹ قانون توزیع عادلانه آب در خصوص کنترل و نظارت بر چگونگی و میزان مصارف آب و در صورت لزوم جیره‌بندی آن است و در برنامه مصوب سازگاری با کم‌آبی نیز تکلیف شده‌است. این وظیفه طبق مصوبات شورای عالی آب در حال اجرا می‌باشد و در دستورالعمل‌های وزارت نیرو نیز به آن تأکید شده‌است. کشاورزان عزیز استان ضروری است با در نظرگرفتن وضعیت منابع آب زیرزمینی خود را با شرایط فعلی سازگار نمایند و با استفاده از اقداماتی نظیر استفاده از سیستم‌های نوین آبیاری، اصلاح الگوی کشت یا کشت گلخانه‌ای، کم‌شدن آب موجود را جبران نمایند. لازم به ذکر است، کلیه دشت‌های دارای پتانسیل استان ممنوعه و ممنوعه-بحرانی می‌باشند و متأسفانه برداشت بیش از آب قابل برنامه‌ریزی دارند و به‌همین دلیل کاهش برداشت ضروری است.